1ઇતિહાસકારો અને વિચારોકોના મતે સંસ્કૃતિની ઉષા

A ભારતમાં પ્રગટી હતી B ચીનમાં પ્રગટી હતી

C ગ્રીસમાં પ્રગટી હતી D મિસરમાં પ્રગટી હતી

2 ભારતીય સંસ્કૃતિનું મુખ્ય ધ્યેય

A માત્ર ભૌતિકવાદી દ્દષ્ટિબિંદુ દર્શાવનાર હતુ

B માત્ર આદર્શગામી હતી

C માત્ર કલા-કારીગરીના શિખરો સર કરવાનું હતું

D ધર્મ,અર્થ,કામ અને મોક્ષ હતું

3 કથકલી નૃત્યનું મૂળ કેન્દ્ર ક્યું છે ?

A કન્યાકુમારી B કર્ણાટક

C અસમ D કેરળ

4 કઇ કલામાં ગાયન અને વાદનનો સમાવેશ થાય છે ?

A સંગીત B નાટ્ય

C નૃત્ય D ચિત્ર

5 ગુજરાતની કઇ મસ્જિદ સમગ્ર વિશ્વમાં પ્રસિદ્ધ છે ?

A જામા મસ્જિદ B મોતી મસ્જિદ

C બીબીજી કી મસ્જિદ D રાણી સિપ્રિની મસ્જિદ

6 ગાંધાર શૈલીના સ્તુંપોનો આકાર કેવો છે ?

A નળાકાર B ત્રિકોણાકાર

C ઇંડાકાર D અંડાકાર

7 મહાવીર અને બુદ્ધે લોકોને કઇ ભાષામાં ઉપદેશ આપ્યો હતો ?

A સંસ્કૃત B હિન્દી

C પ્રાકૃત D પાલિ

8 કયો યુગ નાટક અને કાવ્યોનો સુવર્ણયુગ ગણાય છે ?

A ગુપ્તયુગ B મૌર્યયુગ

C શક્યયુગ D કુષ્ણયુગ

9 નીચેનામાંથી એક જોડકું ખોટું છે. તે શોધીને લખો ?

A બાણભટ્ટ – કાદમ્બરી B ભારવિ – કિરાતાર્જુનીયમ્

C વિશાખાદત – દશકુમારચરિત D શૂદ્રક – મૃચ્છકટિક

10 નટરાજનું શિલ્પ કઇ નૃત્યકલાનું સર્વોત્તમ નમૂનો છે ?

A ઓડિસી B નાદન્ત

C ભરતનાટ્યમ D કથક

11 હિંદુઓના ઔષધશાસ્ત્રમાંથી કોણે ધણી ઔષધિઓ લીધી છે ?

A આફ્રિકાના દેશો B અમેરિકાના દેશો

C યુરોપિયન દેશો D એશિયન દેશો

12 દુનિયાનો સૌથી ભવ્ય દરવાજો કયો છે ?

A બીજાપુરનો દરવાજો B મુંબઇનો ગેટવે ઓફ ઇન્ડિયા

C સંત સલીમ ચીસ્તીનો દરવાજો D ફતેપુર સિકરીનો બુલંદ દરવાજો

13 કેરળનો મુખ્ય તહેવાર કયો છે ?

A બિહુ B વૈશાખી

C ઓનમ D ગણેશચતુર્થી

14 મહાબલીપુરમ્ ક્યા રાજ્યમાં આવેલું છે ?

A આંધ્રપ્રદેશ B ઓરિસ્સા

C તમિલનાડુ D કર્ણાટક

15 ભારત સરકારે રાષ્ટ્રીય સ્મારકોની જાળવણીનું કામ કોને સોંપ્યું છે ?

A પુરાતત્વ ખાતાને B પ્રવાસન અને પર્યટન ખાતાને

C પર્યાવરણ ખાતાને D શિક્ષણ ખાતાને

16 સહસ્ત્રલિંગ તળાવ ક્યાં આવેલું છે ?

A વડોદરા B તારંગા

C પાટણ D સિદ્ધપુર

17 નીચેના વિધાન પૈકી ક્યું વિધાન ખોટું છે. તે જણાવો ?

A વિવિધતામાં એકતાનું સર્જન અને દર્શન ભારતીય સંસ્કૃતિની આગવી વિશિષ્ટતા છે

B સ્વામી રામદાસે શિકાગોમાં મળેલી વિશ્વધર્મ પરિષદને સંબોધી હતી

C પ્રાચીન ભારતના જ્યોર્તિધરોએ સમગ્ર દેશને ભારતવર્ષ નામ આપ્યું હતું

D પૃથ્વી પરના સૌ જીવો પ્રત્યે આપણે સૌ સદભાવ રાખીએ

18 કયાં સંસાધનો અનવીનીકરણીય છે ?

A પ્રાણીઓ B ખનીજો

C સરોવરો D જંગલો

19 ભૂમિ આર્થિક પ્રવૃતિ માટે શું પૂરું પાડે છે ?

A મૂડી B કાચોમાલ

C વરસાદ D નહેરો

20 ક્યા રાજાએ વન્ય જીવોના રક્ષાણ માટે કાયદા બનાવ્યાની નોંધ ઇતિહ્રાસમાં જોવા મળે છે ?

A અશોક **B શાહ્જંહ્રા**

C વિક્રમાદિત્ય **D અકબરે**

21 નીચેનાંમાંથી એક જોડકું ખોટું છે. તે શોધીને ઉત્તર લખો ?

A કાઝીરંગા – અસમ **B સુંદરવન – પશ્ચિમ બંગાળા**

C કોર્બેટ નેશનલ પાર્ક – કેરળ **D ગીર – ગુજરાત**

22 એક જમીન પર વધુ પાક લેવાની નીતિ એટલે ?

A નિરંતરકૃષિ **B મિશ્રકૃષિ**

C સઘનકૃષિ **D ટકાઉકૃષિ**

23 ભારતમાં જુવારનું સૌથી વધુ ઉત્પાદન કયા રાજયમાં થાય છે ?

A મધ્ય પ્રદેશ **B રાજસ્થાન**

C મહ્રારાષ્ટ્ર **D ગુજરાત**

24 દુનિયામાં કપાસના ઉત્પાદનમાં ભારતનું સ્થાન કેટલામું છે ?

A બીજું **B પહેલું**

C ત્રીજું **D ચોથુ**

25 દામોદર નદી જયા રાજયની નદી છે ?

A ઉત્તર પ્રદેશ **B ગુજરાત**

C મહ્રારાષ્ટ્ર **D ઝારખંડ**

26 ભારતમાં સ્પષ્ટ વાવેતર વિસ્તારના કેટલા ટકા ભાગમાં સિચાઇઅ થાય છે ?

A 83 ટકા **B 69 ટકા**

C 28 ટકા **D 38 ટકા**

27 મિશ્ર ધાતુમાં વપરાતું ખનીજ ક્યું છે ?

A બૉક્સાઇટ B તાંબું

C પ્લેટિનમ D મેંગેનીઝ

28 નીચેની કઇ ખનીજ અધાતુમય ખનીજ નથી ?

A ફ્લોસ્પાર B બોક્સાઇટ

C એસ્બેસ્ટોસ D સલ્ફર

29 પરમાણુવિદ્યુતના ઉત્પાદનમાં મુખ્યત્વે ક્યું ખનીજ વપરાય છે ?

A લિગ્નાઇટ B થોરિયમ

C મેનેઝાઇટ D યુરેનિયમ

30 ભારતમાં સર્વપ્રથમ વિન્ડફાર્મ કઇ જગ્યાયે સ્થાપવામાં આવ્યું છે ?

A માંડવી B લાંબા

C તુતીકોરીન D ઓખા

31 કુદરતી વાયુ અને કોક ક્યા કોલસામાંથી મેળવવામાં આવે છે ?

A એન્થ્રેસાઇટ B પીટ

C લિગ્નાઇટ D બિટ્યુમિનસ

32 ઇ.સ. 1855 માં ભારતમાં શણનું પહેલું કારખાનું ક્યાં સ્થપાયું હતું ?

A શ્રીરામપુર B ટીટાગઢ

C રિશરા D કૃષ્ણનગર

33 આયાત કરેલા તાંબાને ગાળવાનો એકમ ક્યા સ્થાપવામાં આવ્યો છે ?

A ખેતરી B માઉભંડાર

C જમશેદપુર D તૂતિકોરિન

34 ગુજરાતમાં સૌથી મોટું રેલવે જંકશન ક્યું છે ?

A અમદાવાદ B વડોદરા

C રાજકોટ D ભાવનગર

35 હલ્દિયા બંદર કયા રાજયમાં આવેલું છે ?

A તમિલનાડુ B ગુજરાત

C પશ્ચિમ બંગાળા D ઓરિસ્સા

36 રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગોનું નિર્માણ અને જાળવણી કોણ કરે છે ?

A જિલ્લા પંચાયત B રાજ્ય સરકાર

C કેન્દ્ર સરકાર D પરિવહન નિગમ

37 આર્થિક વિકાસ કોઇ એક દેશના લોકોની …… તેમજ જીવન ધોરણ સાથે સંકળાયેલ છે ?

A વૈકલ્પિક આવક B નાણાંકીય આવક

C માથાદીઠ આવક D ગરીબી

38 ઉત્પાદન પ્રક્રિયામાં જમીન,મૂડી અને શ્રમને જોડવાની પ્રક્રિયા એટલે … ?

A નિયોજન B આયોજન

C સંયોજન D એક પણ નહિ

39 નીચેનામાંથી ક્યું વિદ્યાન ખોટું છે તે જણાવો ?

A વિકાસશીલ દેશોમાં ટેકનોલૉજીનો વિકાસ ઓછો હોય છે

B વિકાસશીલ દેશોમાં મુખ્ય આર્થિક પ્રવૃતિ ખેતી છે

C વિકાસશીલ અર્થતંત્રમાં વસ્તીવૃદ્ધિનો વાર્ષિક દર 1% થી પણ ઓછો હોય છે

D વિકાસશીલ દેશોમાં માથાદીઠ આવક ઘણી ઓછી હોય છે

40 વિશ્વભરમાં કેવું મોજું ફરી વળ્યું છે ?

A ઉદારીકરણ　　B સામ્યવાદ

C ખાનગીકરણ　　D વૈશ્વિકીકરણ

41 આયોજનમાં આર્થિક વિકાસની જવાબદારી ક્યા ક્ષેત્રને સોંપવામાં આવી છે ?

A જાહેર ક્ષેત્રને　　B ખાનગી ક્ષેત્રને

C સહકારી ક્ષેત્રને　　D સંયુક્ત ક્ષેત્રને

42 સાપેક્ષ ગરીબી કઇ રીતે જાણી શકાય ?

A લઘુત્તમ આવક દ્વારા　　B મહત્તમ આવક દ્વારા

C નિર્ધારિત આવક દ્વારા　　D સરેરાશ આવક દ્વારા

43 ખેતી સિવાયના અન્ય વૈકલ્પિક ઉદ્યોગના વિકાસના અભાવે કઇ બેરોજગારી ઉદભવે છે ?

A ચક્રીય બેરોજગારી　　B પ્રચ્છન બેરોજગારી

C માળખાગત બેરોજગારી　　D ગ્રામીણ બેરોજગારી

44 કેન્દ્ર સરકારે ગ્રાહકોનું સુરક્ષા માટે રચેલું કમિશન ક્યા નામે ઓળખાય છે ?

A ગ્રાહક પ્રતીબંધ આયોગ　　B ગ્રાહક સુરક્ષા આયોગ

C રાષ્ટ્રીય ઉપભોક્તા આયોગ　　D રાષ્ટ્રીય અદાલત

45 ભારતમાં ક્યા વર્ષથી મહિલા આયોગની સ્થાપના કરવામાં આવી ?

A ઇ.સ. 1980　　B ઇ.સ. 1999

C ઇ.સ. 1992　　D ઇ.સ. 1995

46 યુનાઇટેડ નેશન્સે ક્યા દસકાને મહિલા દસકા તરીકે જાહેર કર્યો ?

A ઇ.સ 1970 – 1980　　B ઇ.સ. 1985 – 1995

C ઇ.સ. 1995 – 2005　　D ઇ.સ. 1975 – 85

47 ક્યું પરિબળ વ્યક્તિ,સમાજ અને દેશના વિકાસમાં અવરોધક છે ?

A બિનસાંપ્રદાયિકતા B સાંપ્રદાયિકતા

C ધર્મનિરપેક્ષતા D આચારસંહિતા

48 ચીનમાં કોના નેતૃત્વ નીચે થયેલ ક્રાંતિથી પ્રેરાઇને નક્સલવાદીઓએ બળવાખોર પ્રવૃતિ હાથ ધરી છે ?

A ચી-હ્વાંગ-ટી B મોઓ-ત્સે-તુંગ

C ચી-તુંગ- સી D હ્વાંગ-ટી- મોઓ

49 કઇ સાલ પછી કશ્મીરમાં આતંકવાદ વધી ગયો છે ?

A ઇ.સ. 1987 B ઇ.સ. 1975

C ઇ.સ. 1988 D ઇ.સ. 1992

50 ભ્રષ્ટ્રાચારની વ્યાખ્યા કોણે આપીએ છે ?

A વિશ્વ બૅન્કે B ટ્રાંન્સપરન્સી ઇન્ટરનૅશનલે

C એશિયન ડેવલપમેન્ટ બૅન્કે D સંયુક્ત રાષ્ટ્રોએ

આપણો સાંસ્કૃતિક વારસો

- વિશ્વમાં એશિયા ખંડ વિસ્તાર અને જનસંખ્યા બંનેની દષ્ટિએ સૌથી મોટો ખંડ છે.
- એશિયા ખંડમાં ભારત વિસ્તાર અને વસ્તીમાં મોટો દેશ છે.
- ભારતની ધરતી સુજલામ અને સુફલામ છે.
- સિંધુ ખીણની સંસ્કૃતિ ના લોકોથી આજ દીન સુધીના લોકોએ ભારતને પોતાની બુધ્ધિશક્તિ, આવડત અને કૌશલ્યો દ્વારા સમૃદ્ધ બનાવ્યું છે.
- ભારતની સંસ્કૃતિના ઘડતરમાં કોનેકોને ફાળો આપ્યો છે?
- ભારતની સંસ્કૃતિના ઘડતરમાં અસંખ્ય ઋષિમુનિઓ, સંતો, વિદુષિઓ, ઇતિહાસવિદો, વિદ્વાનો, વૈજ્ઞાનિકો, સંશોધકો, કલાકારો, કારીગરો વગેરેએ સંસ્કૃતિના ઘડતરમાં ફાળો આપ્યો છે.

v માનવસમાજ અને પ્રાણીસમાજ વચ્ચે પાયાનો તફાવત ક્યો છે?

v સંકૃતિ અને સભ્યતાનો છે.

સંસ્કૃતિનો અર્થ

v માનવ મનનું ખેડાણ

v ગુફા થી ઘર સુધીની માનવ વિકાસની યાત્રા.

v સંસ્કૃતિ એટલે કોઇ પણ પ્રજાસમૂહની આગવિ જીવનશૈલી છે.

v સંસ્કૃતિમાં વિચારો, બુદ્ધિ, કલા-કૌશલ્ય અને સંસ્કારિતાના મૂલ્યો નો સમાવેશ થાય છે.

v ઇતિહાસવિદો અને વિચારકોના મતે

v સંસ્કૃતિની ઉષા ભારતમાં પ્રગટી હતી.

v ભારતિય સંસ્કૃતિ ઉપયોગીતાના સંદર્ભવાળી અને વ્યવસ્થિ અને આયોજનપૂર્વકની હતી.

v ભારતિય સંસ્કૃતિ સત, ચિત અને આનંદ ની અનુભૂતિનું સામર્થ્ય ધરાવતી હતી.

v <u>ભારતીય સંકૃતિનું મુખ્ય ધ્યેય</u>

v ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ છે.

ભારતિય સંસ્કૃતિના વિશિષ્ટ લક્ષણો

v અનેક વિચાર ધારાનું સંગમતીર્થ

v બીજી સંસ્કૃતિના સારા પાસાઓનો સ્વીકાર

v પોતાની સંસ્કૃતિના ફેલાવા માટે કોઇ પણ પ્રજા પર આક્રમણ કર્યું નથી.

v (1) પ્રાચીનતા અને સાતત્ય

v (2) વિવિધતામા એકતા

v (3) સહિષ્ણુતા

v (4) આધ્યાતમિકતા અને ભૌતિક વાદનો સંગમ

ભારતનો ભવ્ય વારસો

સાંસ્કૃતિક વારસો

ϖ માનવીએ પોતાની બુધ્ધિશક્તિ, આવડત, કલા- કૌશલ્ય દ્વારા જે કાંઇ સર્જ્યું તેને સાંકૃતિક વારસો કહેવાય.

ϖ સાંસ્કૃતિક વારસો એટલે માનવસર્જિત વારસો.

ϖ ભારતે પ્રાચીન સમયથી વિશ્વને અનેક ભેટો ધરી છે.

ϖ ભારતમાં શિલ્પો કંડારવાની કળા 5000 વર્ષો જુની છે.

ϖ જેના સાક્ષી સિંધુ ખીણના અવશેષો ગણી શકાય

ϖ દેવદેવીઓની આકૃતિઓ, પશુઓ, કેટલાક રમકડાઓ, દાઢીવાળા પુરૂષનુ શિલ્પ, નર્તકીની મૂર્તિઓ વગેરે ગણી શકાય.

ϖ મૌર્યયુગ દરમિયાનનું ઊંધા કમળની અકૃતિ ઉપર વૃષભ કે સિંહનું શિલ્પ

ϖ બુધ્ધનું પ્રજ્ઞાપારમિતાનું શિલ્પ, સરનાથની ધર્મચક્રવાળી ગૌતમ બુધ્ધની પ્રતિમા કે

ϖ જૈન તીર્થંકરોની પ્રતિમાંઓ અને ઇલોરાની ગુફાઓના શિલ્પો

ϖ આ બધા સાંસ્કૃતિક વારસાના મહતવના અંગો છે.

ϖ આપણા સાંસ્કૃતિક વારસામાં

ϖ રાજમહેલો, શિલાલેખો, સ્તૂપો, વિહારો, ચૈત્યો, મંદિરો,

ϖ મસ્જિદો, મકબરાઓ, ગુંબજો, કિલ્લાઓ, દરવાજાઓ,

ϖ ઉત્ખન કરેલા સ્થળો, તેમજ ઐતિહાસિક સ્મારકો વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

ϖ ભારતીય સાંસ્કૃતિનું સાતત્ય જળવાયું છે?

ϖ કારણ કે આપણા સાંસ્કૃતિક વારસાને દરેક પેઢીએ સાચવ્યો છે.તેનું સંવર્ધન ક્યું છે. તેથી ભારતભૂમિ અને તેના લોકો

ϖ ભારતમાં વિશ્વની બધીજ જતીના લોકોના જાતિ તત્વો મળી આવે છે

ϖ ભારતની પ્રાચીન પ્રજા તરીકે દ્રવિડોને ગણવામાં આવે છે.

ϖ પણ ભાષાશાસ્ત્રીઓ અને નૃવંશશસ્ત્રીઓના મતે દ્રવિડો પહેલા છ(6) જાતિ ભારતમાં રહેતી હતી.

ϖ ભારતના ઘડતરમાં આ બધી જ જાતિઓનો ફાળો રહેલો છે.

ϖ (1) નેગ્રીટો પ્રજા (હબસી) (નીગ્રો)

ϖ કેટલાક ઇતિહાસકારો નીગ્રો પ્રજાને ભારતના સૌથી પ્રચીન નિવાસી ગણે છે.

ϖ તે વર્ણે શ્યામ, 4 થી5 ફૂટ ઊંચા અને વાંકડિયા વાળ ધરાવે છે

ϖ (2) ઑસ્ટ્રેલૉઇડ (નિષાદ પ્રજા)

ϖ આ પ્રજા અગ્નિએશિયામાં થી આવેલી છે.

ϖ રંગે શ્યામ, લાંબું અને પહોળુ માથું, ચપટું નાક, ટૂંકુ કદ એ એમની શારીરિક વિશેષતાઓ હતી.

ϖ ભારતમાં આર્યો ઑસ્ટ્રેલૉઇડપ્રજાને નિષાદ કહેતા
ϖ ભારતમાં નિષાદ જાતિના વિશેષ તત્વો
ϖ કોલ અને મુંડા જાતિમાં,
ϖ અસમની ખાસી જાતિમાં અને
ϖ નિકોબાર અને બ્રહ્મ દેશ ની જાતિઓમાં જોવા મળે છે.
ϖ ભારતિય સંસ્કૃતિ અને સભ્યતાના વિકાસમાં ઑસ્ટ્રેલૉઇડ પ્રજાનો ફાળો વિશેષ રહેલો છે.
ϖ તેઓ માટીના વાસણો બનાવવા, ખેતીકરવી, સુતરાઉ કાપડનું વણાટકામ કરવુ, જેવા કૌશલ્ય માટે જાણીતા હતા,
ϖ તેઓ ધાર્મિક માન્યતાઓ પણ ધરાવતા હતા.
ϖ (3) દ્રવિડ
ϖ આર્યો પહેલા દ્રવિડ ભાષા બોલાતા દ્રવિડ લોકો વસતા હતા.
ϖ દ્રવિડલોકો પાષાણયુગની સંસ્કૃતિના સીધા વારસદાર છે. અને મોહેં- જો- દડોની સંસ્કૃતિના સર્જકો ગણાય છે.
ϖ દ્રવિડોએ માતારૂપે દેવી અને પિતૃ રૂપ પરમાત્માનો વિચાર આપ્યો, આથી પાર્વતી અને શિવનો ખ્યાલ વિકસ્યો.
ϖ પ્રકૃતિની પૂજા અને પશુની પૂજા દ્રવિડોની ભેટ છે.
ϖ ધૂપ, દીપ અને આરતીથી પૂજા દ્રવિડોની ભેટ છે.
ϖ ઇંટોના મકાનો બાંધી નગર-સભ્યતા વિકસાવનારા દ્રવિડો હતા.
ϖ દ્રવિડોએ આકાશી ગ્રહો, હોડીઓ, તરાપા, કાંતવું, રંગવું વગેરે કલાઓનો વિકાસ કર્યો હતો
ϖ તીર, ભાલા, તલવાર એમના શસ્ત્રો હતા,
ϖ ખેતી અને કાપડ વણટના ઓજારોથી તે પરિચીત હતા.
ϖ આર્યોના પ્રભુત્વબાદ તેવો દક્ષિણ તરફ ખસતા ગયા અને ત્યાં સ્થિર થયા.
ϖ આજે દ્રવિડ કુળની ભાષાઓ તેલુગી, કન્નડ અને મલયાલમ ભાષા બોલત લોકો દક્ષિણ ભારતમાં જોવા મળે છે.
ϖ (4) અન્ય પ્રજાઓ
ϖ અલ્પાઇન, ડિનારિકા અને આર્મેનોઇડ આ ત્રણે જતિના ભૌતિક ગુણધર્મો સમાન છે.
ϖ આ પ્રજાના અંશો ગુજરતમ સૌરાષ્ટ્ર, માહારાષ્ટ્ર, પ.બંગાળા, ઓરિસ્સા વગેરેમાં જોવા મળે છે.
ϖ મોંગોલોઇડ – (કિરાત)
ϖ મોંગોલોઇડલોકો નાં શારીરિક લક્ષણો – પીળા વર્ણ, ચપટો ચહેરો, ઉપસેલા ગાલ, બદામી આકરની આંખો વગેરે હતા.
ϖ (5) આર્યો (નોર્ડિક)
ϖ આર્યો સમકાલીન પ્રજા કરતા વિકસીત પ્રજાહ હતી
ϖ આર્યો પ્રકૃતિપ્રેમી પ્રજા હતી

ϖ આર્યો વૃક્ષો, નદીઓ, પહાડો, સૂર્ય, વાયુ, વરસાદ વગેરેની પૂજા- અરાધાના કરતા હતા.

ϖ તેમને સ્તુતિ (ઋચા) ની રચના કરી હતી
ϖ તેમાંથી ધાર્મિક વિધિઓ ઉદભવી અને પછી યજ્ઞયાગાદિ ક્રિયાઓ ભારતમાં શરૂ થઇ હતી
ϖ આમ ભારતમાં સમનવ્ય કારી સંસ્કૃતિનુ સર્જન થયું
ϖ ભારતમાં આર્યસભ્યતાના સર્જક આર્યો હતા
ϖ આર્યોએ ભારતમાં આવેલ વિવિધ પ્રજાના વિશિષ્ટ સાંસ્કૃતિક તત્વો અપનાવિને સમન્વય કારી ભારતિય સંસ્કૃતિનું સર્જન કર્યુ.
ϖ આ બધી જાતિ વચ્ચે લગ્નસંબંધો દ્વારા પ્રજાઓનું સંમિશ્રણ થતુગયુ
ϖ આ બધાની એક વિશિષ્ટ રહેણી કરણી અનેક ભાષાઓ, વિચારો, ધર્મિક મન્યતાઓ, વગેરેનો સમનવ્ય થતો ગયો.
ϖ આ સમનવ્ય કારી સંસ્કૃતિના આકર્ષણ કારણે વિદેશી પ્રજાઓ ભારત તરફ ઉતરી આવી.
ϖ ઇ.પૂ. બીજી સદીની શરૂઆત થી વિદેશી પ્રજાના આગમનનો એક નવો યુગ શરૂ થયો
ϖ સિકંદરની ભારત પરની ચડાઇથી ગ્રીકો ભારતમા આવ્યા.
ϖ પછી શકો, કુષાણ, પહલવો, હૂણો વગેરે પ્રજા આવી
ϖ અહીંની પ્રજાઓ સાથે લગ્નસંબંધો, કૌટુંબીક સંબંધો અને સામાજીક- આર્થિક સંબંધો પરસ્પર બંધાતા તેઓ ભારતિય બની ગયા.
ϖ દા.ત. મિનેન્ડર નામનો ગ્રીક રાજવી મિલિન્દ તરીકે ઓળખાયો
ϖ વિદેશીઓના ભારતિય કરણમાં ધર્મે મહત્વનો ભાગ ભવ્યો છે.
ϖ દા.ત. કુષાણ રાજવી સમ્રાટ કનિષ્ક પ્રથમે બૌધ્ધ ધર્મ અપનાવિ તેનો પ્રચાર કર્યો.
ϖ ભારતિય સંસ્કૃતિ ભાતીગળ બની
ϖ વિદેશી પ્રજાઓએ માત્ર ધર્મ જ નહી પણ રીત-રીવાજો, ભાષાઓ, ભારતીય નામો. અપનાવિલીધા આમ ભારતિય સંસ્કૃતિ ભાતીગળ બની.
સાંસ્કૃતિક વારસાનું મહત્વ
ϖ સંસ્કૃતિ એટલે – આપણી પાસે જે કાંઇ છે તે.
ϖ સભ્યતા એટલે – આપણે જે કાંઇ છીએ તે
વારસો એટલે શું?

ϖ સંસ્કૃતિની વિભિન્ન બાબતો એક પેઢી પોતાની અનુગામી પેઢીને વારસામાં આપતી જાય છે. તે પેઢી તેમાં પોતે શીખેલ બાબતોનો ઉમેરો કરી તેની અનુગામી પેઢીને આપે તે પેઢી તેમાં વિવિધ બાબતોનો ઉમેરોકરીને તેની અનુગામી પેઢીને આપે તે વારસો
ϖ માનવસમાજનું અસ્તિતવ અને સાતત્ય પણ આ સંસ્કૃતિને આભારી છે.

ϖ માનવીના સામાજિક, આર્થિક, ધાર્મિક, સાંસ્કૃતિક જીવનનાં વિભિન્ન પાસાઓ ઉપર સંસ્કૃતિની ઘેરી અસર પડે છે.
ϖ વ્યક્તિના આહાર, પોશાક વસવાટ, કૌટુંબિક જીવન અને તેની અભિવ્યક્તિની રીતો, મનોરંજન મેળવવા ની રીતો, બોલવાની ઢબ, અર્થ ઉપાર્જનની રીતો વગેરે સંસ્કૃતિ દ્વારા નક્કી થાય છે.
ϖ ભારતીય સાંસ્કૃતિક વારસામાં કઇકઇ બાબતોનો સમાવેશ થાય છે?

ϖ પ્રકૃતિક વારસામાં —

ϖ પર્વતો, સાગરો, સરિતાઓ, તળાવો, સરોવરો, જંગલો વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.
ϖ સાંસ્કૃતિકવારસામાં
ϖ રાજમહેલો, ઇમરતો, શિલાલેખો, સ્તુપો, વિહારો, ચૈત્યો, મંદિરો, મસ્જિદો, મકબરા, ગુંબજો, કિલ્લાઓ, દરવાજાઓ, પૌરાણિક અને ઉત્ખનન કરેલ સ્થળો, ઐતિહાસિક સ્થળો વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.
આપણા વારસાનું જતન અને સંરક્ષણ
ϖ આપણા રાજ્યબંધારણની કલમ- 51 (ક) માં ભરતના નાગરિકની જે મૂળભૂત ફરજો દર્શાવી છે. તેમાં પણ (છ) (જ) અને (ટ) અર્થાત (6), (7) અને (9) માં દર્શાવ્યા મૂજબ
ϖ આપણી સમન્વિત સંસ્કૃતિના સમૃદ્ધ વારસાનું મૂલ્ય સમજી તેની જાળવણી કરવાની
ϖ જંગલો, તળાવો, નદીઓ અને વન્ય પશુ-પક્ષિઓ સહિત પર્યાવરણનુ જતન કરવાની અને તેની સુધારણા કરવાની અને સર્વજીવો પ્રત્યે અનુંકંપા રાખવાની
ϖ જાહેર મિલકતોનું રક્ષણ કરવાની અને હિંસાનો ત્યાગ કરવાની ફરજોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.
ϖ ભારતના પ્રત્યેક નાગરિકની પવિત્ર અને પ્રાથમિક ફરજ કઇ?
ϖ આપણા પણાં પ્રાચીન સ્મારકો, ઐતિહાસિક મૂલ્ય ધરાવતા સ્થળો વગેરેને કોઇ નુકસા ન પહોંચાડે અને તેનું જતન કરે તે છે.

ભારતનો સમૃદ્ધ વારસો

ભારતનો સમૃદ્ધ વારસો

ϖ ભારતના સમૃદ્ધ વારસાના કારણો

ϖ ભારત અનેક ભૌતિક અને ભૌગોલીક વિશિષ્ટતાઓ ધરાવે છે.

ϖ પરસપર વારસાનુ આદાન પ્રદાન

ϖ અનેક પ્રજા ભારતમાં આવીને ભળી ગઇ છે

વારસો

ϖ વારસો એક બાજુ એ કોઇ એક સ્થાન, ક્ષેત્ર અથવા તો પ્રદેશ સાથે જોડાયેલો હોય છે.

ϖ વારસો બીજી તરફ એક કુંટુંબ, સમુદાય સાથે જોડાયેલો હોય છે. તે તેની એક વિશિષ્ટ ઓળખ પણ આપે છે.

ϖ **વારસા ના પ્રકારો**

ϖ (1) પ્રાકૃતિક વારસો

ϖ (2) સાંસ્કૃતિક વારસો

ϖ **પ્રાકૃતિક વારસો એટલે શું?**

ϖ પ્રકૃતિ, પર્યાવરણ અને માનવ જીવનની વચ્ચેના નિકટતમ સંબંધોનું પરિણામ

ϖ પ્રાકૃતિક વારસોમાં પર્વતો, વનો, રણો, નદીઓ, ઝરણા,સાગરો, ઋતુઓ,તરુઓ, વેલા-લતાઓ જીવજંતુંઓ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

ϖ નદી,પર્વતો, વૃક્ષો, પશુઓ વગેરે પ્રકૃતિના તત્વોને આપણે દૈવી રૂપે સ્વીકારેલ છે.

ϖ નદીઓને આપણએ લોકમાતા તરીકે ઓળખીએ છીએ.

ϖ તુલસી,પીપળો,વડ વગેરેની આપણે પૂજા કરીએ છીએ.

ϖ કેટલાય પશુ- પક્ષીઓને દેવતાઓના વાહન તરીકે સ્વીકાર કર્યો છે.

ϖ પ્રકૃતિ સાથેનો આપણો વ્યવહાર શ્રદ્ધાપૂર્વકનો રહ્યો છે.

ϖ આપણા શાસ્ત્રીય અને લોકસંગીતને પ્રકૃતિ અને ઋતુઓ સાથે ગાઢ સંબંધ છે.

ϖ કેટલાય રાગો તો દિવસના જુદા જુદા પ્રહરના આધારે છે.

ϖ આપણા ગીતો, કવિતાઓ તહેવારો અને ચિત્રાકંનો પ્રકૃતિ પર જ આધારીત છે.

ϖ આયુર્વેદીક, યુનાની અને પ્રાકૃતિક ચિકિત્સા પધ્ધતી પ્રકૃતિ પર આધારીત છે.

ϖ આપણા પ્રકૃતિક વારસાના ઘડતરમાં ભૂમિર્દશ્યો, નદીઓ, વનસ્પતિઓ અને વન્યજીવોએ અગત્યનો ભાગભજવ્યો છે.

ϖ ભૂમિર્દશ્યો ભૂમિ- આકારોદ્વારા ભૂમિર્દશ્યોનું સર્જન થાય છે.

ϖ દા.ત. હિમાલય ભારતની પ્રજાને નદીઓ –ઝરણા, તરાઇના જંગલો ની ભેટ આપેલ છે.

ϖ આવા ભૂમિર્દશ્યો લોકોના જીવનના વિવિધ પાસાઓ પર ગાઢ અસર કરે છે,

ϖ દા.ત વ્યવસાયો, રીવાજો, રહેણીકરણી વગેરે...

ϖ **નદીઓ**

ϖ ભારતમાં નદીઓ લોકમાતાઓ રહી છે.

ϖ ભારતની સંસ્કૃતિ સિંધુ અને રાવી નદી કિનારે પાંગરી હતી.

ϖ ગંગા,રાવી સિંધુ, નર્મદા, યમુના, સરસ્વતી વગેરે નદીઓ ની

ϖ પ્રગાઢ અસર લોકજીવનપર છે.

ϖ પીવા,વપરાશ અને સિંચાઇ માટેનું પાણી -

ϖ નદી કિનારાની માટી નો વાસણો, મકાનો, લિંપણ વગેરેમાં ઉપયોગ કર્યો છે.

ϖ નદીએ કલાસૂઝ અને કૌશલ્ય વિકાસમાં ઘણો મોટો ફાળો આપ્યો છે.

ϖ **વનસ્પતિ**

ϖ પ્રાચીન સમયથી ભારતના લોકો પર્યાવરણ પ્રેમી છે.

ϖ આપણા દેશમાં વડ,પીપળો, લીમડો, તુલસી વગેરેને પવિત્ર ગણવામાં આવે છે.

ϖ આંબળા, હરડે, બહેડા, કુંવરપાઠુ, તુલસી વગેરે આપણા ઔષધિય છોડ છે.

ϖ તુલસીના છોડની આપણે પૂજા કરીએ છીએ. અને વડસાવિત્રીનુ વ્રત કરીએ છીએ

વન્ય જીવન

ϖ આપણો દેશ પ્રાણીપ્રેમી અને પ્રકૃતિપ્રેમ ધરાવતો દેશ છે.

ϖ ભારતીય સંસ્કૃતિને પ્રાણીઓ વૈવિધય સભર બનાવે છે.

ϖ મૃત હાથીના દંતશૂળ અને વાઘ- સિંહના ચામડા મૂલ્યવાન છે.

ϖ ભારતે રાષ્ટ્રચિહ્નમાં સિંહની આકૃતિ મૂકીને તેનું મુલ્ય પિછાણું છે.

ϖ ભારતે વન્ય જીવન માટે કાયદો કર્યો છે. તેમજ અભયારણ્યો પણ સર્જ્યા છે.